ดูวัวให้ดูหาง ดูนายและนางให้ดู 'เสื้อ'(ยืด)

นำเสนอเมื่อ : 18 พ.ค. 2552

ดูวัวให้ดูหาง ดูนายและนางให้ดู 'เสื้อ'(ยืด)

เรื่อง : H20
โดย :นิตยสารผู้จัดการ 360 องศา รายสัปดาห์ 15 พฤษภาคม 2552

พ่อยอดชายนายฟอร์เรสต์ในหนังชิงออสการ์เรื่อง Forrest Gump เคยหล่นคำพูดเอาไว้ว่า 'ถ้าอยากรู้ว่าคนๆ นั้นมาจากที่ไหน และกำลังจะไปที่ไหนให้ดูที่รองเท้า'

ความคิดคล้ายกัน หากมองไปที่วัยรุ่นสมัยนี้ว่า พวกเขามีตัวตนหรือว่ารสนิยมอย่างไร ให้สังเกตได้จากเสื้อยืดที่พวกเขาสวมใส่ เพราะเสื้อยืดเป็นเสมือนภาพแทนที่สะท้อนบุคลิก ความรู้สึกนึกคิดของคนใส่ได้ดีมาทุกยุคทุกสมัย

ปฐมบทแห่งเสื้อยืด

หากบราซิลครองสถิติประเทศที่บริโภคชุดบิกินี่มากที่สุดในโลก สหรัฐอเมริกาก็ไม่น้อยหน้าด้วยสถิติบริโภคเสื้อยืดมากที่สุดในโลก เคยมีบันทึกว่าในปี 1990 เพียงปีเดียว เมืองลุงแซมมียอดขายทีเชิร์ทรวมกันมากกว่าหนึ่งพันล้านตัว!

เสื้อยืดเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่ยังไม่ทราบแน่ชัดว่าใครเป็นผู้คิดค้นขึ้น แต่ว่าเสื้อลำลองชนิดนี้กลายเป็นวัฒนธรรมที่ถูกส่งออกโดยสหรัฐอเมริกา ที่มีหลักฐานแน่ชัดเริ่มจากในช่วงปี 1913 กองทัพเรือสหรัฐฯ ได้ออกแบบให้ทหารเรือนาวิกโยธินใส่เสื้อผ้าฝ้ายสีขาวแขนสั้นคอกลมไว้ใต้เครื่องแบบ เพราะเสื้อยืดสีขาวชนิดนี้มีประโยชน์ครอบจักรวาลในยามสงคราม เช่น ใช้ฉีกเป็นผ้าพันแผล ใช้ซับน้ำไว้บิดดื่มยามกระหาย ใช้รองศีรษะตอนนอนในภาคสนาม หรือประยุกต์ใช้กับสถานการณ์เฉพาะหน้าอื่นๆ

หากดูหนังสงครามเก่าๆ จะเห็นได้ชัดว่าทหารอเมริกันจะสวมเสื้อยืดคอกลมไว้ข้างใน ถึงขั้นมีนักประวัติศาสตร์ด้านเครื่องแต่งกายเมืองลุงแซม ให้รายละเอียดว่า เสื้อยืด คือ เครื่องมือชิ้นหนึ่งที่ทำให้อเมริกันชนะสงครามหลายสมรภูมิ เพราะเสื้อยืดให้ความอบอุ่นกับทหารในยามเหน็บหนาวและเป็นเครื่องปฐมพยาบาลห้ามเลือดในยามหน้าสิ่วหน้าขวาน

ปกนิตยสารไลฟ์ ฉบับวันที่ 13 กรกฎาคม ค.ศ. 1942 ขึ้นหน้าปกทหารที่ใส่เสื้อทีเชิร์ท และเขียนข้อความว่า 'Air Corps Gunnery School' ถือเป็นประวัติศาสตร์หน้าสำคัญเมื่อกองทัพอเมริกาได้กลายเป็นเทรนด์เซ็ตเตอร์กำหนดแฟชั่นเสื้อทีเชิร์ทให้พลเรือน

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ปิดฉากลง เสื้อยืดได้กลายเป็นสัญลักษณ์ความทะมัดทะแมนแห่งสุภาพบุรุษ หนังสือที่บอกเล่าประวัติศาสตร์เสื้อยืดทุกเล่ม ต้องระบุเหมือนกันว่า ผู้ชายที่ทำให้เสื้อยืดกลายเป็นแฟชั่นที่หนุ่มสาวอเมริกันปรารถนาอยากให้มาสวมใส่ คือ มาลอน แบรนโด จากภาพยนตร์เรื่อง A Streetcar Named Desire (1951)

ในเรื่อง มาลอน แบรนโด (Marlon Brando) ดาราดังแห่งยุครับบทเป็นคนงานที่ใส่เสื้อยืดสีขาวเข้ารูปดูมาดแมน มีฉากพลอดรักที่สุดโรแมนติกและอีโรติกกับวิเวียน ลีห์ (Vivien Leigh) หญิงสาวงามสะพรั่งในเรื่อง ภาพนั้นได้กลายเป็นโปสเตอร์ที่ร่อนไปทั่วประเทศ ส่งผลให้แบรนโด ขึ้นชั้นเป็นทีนไอคอนในยุคนั้น และไม่ว่าผ่านมากี่ยุคต่อกี่ยุคก็เช่นกัน วัยรุ่นก็มักแต่งตัวตามไอคอนของตัวเอง ในอเมริกาเสื้อยืดคอกลมสีขาวถูกผลิตและเป็นสินค้าครัวเรือนครั้งแรกในยุค 1950s นี่เอง

ต่อมาในปี 1955 เจมส์ ดีน (James Dean) ดาราหนุ่มผู้จากไปก่อนวัยอันควร เป็นอีกคนหนึ่งที่เป็นตำนานของเสื้อยืด Made in USA เมื่อเจมส์ แสดงนำในหนังดรามาเรื่อง Rebel Without a Cause (1955) เขารับบทเป็น จิม สตาร์ค เด็กหนุ่มที่เป็นตัวแบบของความขบถ เขาปรากฏตัวพร้อมกับเสื้อยืดสีขาวเข้ารูป คาแรกเตอร์ในเรื่องเจมส์เล่นเป็นเด็กมีปัญหา แปลกแยกที่พร้อมจะแหกกฎเกณฑ์ของสังคม แน่นอนว่าบทบาทนี้ได้เข้าไปนั่งอยู่ในใจวัยรุ่นทั่วโลก

คาแรกเตอร์ของเจมส์ ทั้งทรงผม เสื้อผ้า รองเท้า รถยนต์กลายเป็นหมายเหตุแฟชั่นแห่งยุคนั้น ที่มีแรงดึงดูดให้หนุ่มสาวค่อนประเทศอยากเปรี้ยวตามเจมส์ ดีน บวกกับห้วงเวลานั้น ภาพยนตร์ฮอลลีวูดไม่ได้ทำหน้าที่ให้ความบันเทิงเพียงอย่างเดียว แต่ยังได้ติดตั้งอุดมการณ์แบบอเมริกันชนให้กับผู้ชมด้วย นั่นคือ บริโภคในสิ่งที่ Made in USA

เรียกว่าภาพยนตร์ฮอลลีวูดไปถึงไหน อุดมการณ์แบบอเมริกาก็ไปถึงนั่น ความเท่ ความขบถ เสรีภาพแห่งอเมริกันชน ที่สื่อสารผ่านเสื้อยืดกางเกงยีนส์ได้กลายเป็นรสนิยมที่ตรงจริตกับวัยรุ่นทั่วโลกเช่นกัน

การมาถึงของไอคอนอย่างเจมส์ ดีน ที่ตรงกับการเปลี่ยนผ่าน Coming of Age จากวัยเด็กสู่วัยรุ่นของทีนเองหลายล้านคนทั่วโลกพอดิบพอดี เจมส์ ดีน ไม่ได้เป็นแค่นักแสดง แต่เขายังกลายเป็นเบ้าหลอมทางวัฒนธรรมให้วัยรุ่นทั่วโลกที่คลั่งไคล้ในตัวเขาได้เลียนแบบแต่งตัวตามด้วย

ตัดภาพกลับมาที่เด็กวัยรุ่นสักคน เมื่อมีโอกาสเลือกเสื้อผ้าด้วยตัวเองครั้งแรกหลังจากใส่เสื้อผ้าที่คุณแม่จัดเตรียมให้หลายปี พวกเขาจึงไม่รอช้าที่จะคว้าเสื้อยืดและกางเกงยีนส์มาเป็นเครื่องแต่งกายชุดแรกตามแบบฉบับเจมส์ ดีน ผู้เป็นไอคอน การเลือกเช่นนี้มีนัยยะที่แสดงออกถึงการเป็นตัวของตัวเอง การมีอุดมการณ์ทางเลือกที่ต่อต้านผู้ใหญ่ (ใครเคยผ่านช่วงเวลาวัยรุ่นมาแล้ว เขาเข้าใจปมข้อนี้ของวัยรุ่นดี)

จาก บุปผาชน ถึง วิเวียน เวสต์วูด

เมื่อวัยรุ่นอเมริกันผ่านห่วงเวลา 1950s โดยมีเสื้อยืดเป็นสัญลักษณ์ของอิสรภาพและความขบถ จะโดยตั้งตัวหรือไม่ก็ตาม ในยุค 1960s นี้ถือว่า เป็นยุคที่วัยรุ่นเมืองมะกันแสวงหาเสรีภาพอย่างสุดโต่ง นั่นเป็นเพราะเหตุการณ์ที่มหาอำนาจเกิดใหม่อย่างอเมริกานำตัวเองเข้าสู่สงครามเวียดนาม ท้องถนนตามหัวเมืองใหญ่มีการประท้วงของนักศึกษาในวงกว้าง ที่ต่อต้านการเกณฑ์คนหนุ่มอเมริกันไปรบเพื่อชาติ นักศึกษาที่มีความเป็นปัจเจกชนสูง ก็มุ่งหาโลกใหม่ที่เป็นสุขนิยม ขบวนฮิปปี้เริ่มก่อนตัวขึ้นตามท้องถนน เสื้อยืด Slogan T-Shirt จึงเกิดขึ้น เพื่อเป็นเครื่องมือรณรงค์และแสดงความคิดอ่านที่ไม่เอาสงครามจึงเกิดขึ้นมีโค้ดคำพูดยอดฮิตเช่น Made Love Not War, Love Peace, Free Marijuana, ปลดนิกสันเดี๋ยวนี้, I'm 18 ฯลฯ ข้อความเหล่านี้เปรียบเหมือนสิ่งที่แสดงอุดมการณ์ของผู้สวมใส่ อวดสายตาผู้พบเห็นในวงกว้างเพื่อสร้างมิตรและแนวร่วมในการปฏิเสธสงคราม

ในยุคสมัยเดียวกันแต่ข้ามมหาสมุทรแอตแลนติกไปที่อังกฤษ ดินแดนที่ทุกซอกซอยครึ้นเครงด้วยเสียงดนตรีและกลิ่นอายของดนตรีร็อกไซคีเดลิค ที่มีพร้อมกับสโลแกน Sex Drug Rock & Roll เหมือนวัยรุ่นทั้งโลกกำลังกระโจนสู่หนทางของการค้นหาตัวเอง ในทศวรรษ 1960-1970วงดนตรีร็อก เปรียบเสมือนกระบอกเสียงของวัยรุ่นและเสื้อยืดก็ได้ช่วยทำหน้าที่นั้นด้วย วงดนตรีร็อกทุกวงมีธรรมเนียมปฏิบัติเหมือนกัน คือ นำเสื้อยืดสีดำมาสกรีนลายสัญลักษณ์ของวง ขายหน้างานคอนเสิร์ต (ในหมู่นักสะสมเรียกเสื้อชนิดนี้ว่า เสื้อทัวร์ บนเสื้อจะมีรายละเอียดว่าวงร็อกวงนั้นไปเปิดการแสดงที่ไหนมาบ้าง)

แนวเพลงร็อกที่ขยายประชากรเสื้อยืดได้รวดเร็วที่สุด เห็นจะหนีไม่พ้น กลุ่มพังค์ร็อกที่นำทีมโดยวง Sex Pistol กับเสื้อยืดสกรีนลายที่ฟิตพอดีตัว ได้รับการออกแบบโดยดีไซน์เนอร์หัวขบถวิเวียน เวสต์วูด (Vivienne Westwood) วิเวียนแสดงออกถึงการต่อต้านสังคมระบบชนชั้นผู้ดี เธอไม่ได้ขายแค่เสื้อผ้าสไตล์พังค์ร็อก แต่สิ่งที่เธอพยายามเสนอขายแก่วัยรุ่น คือ ทัศนคติ (attitude) ที่ว่า 'กล้าที่จะยืนนอกกรอบ แล้วบอกว่านี่คือสิ่งที่ฉันต้องการ'

ดีไซน์เนอร์ ที่ไม่เคยเรียนด้านแฟชั่นคนนี้ใช้งานดีไซน์บนเสื้อยืดสื่อสารเรื่องเพศอย่างเข้มข้น ไม่ว่าจะเป็นการพิมพ์ลายหน้าอกผู้หญิงและรูปคาวบอยเปลือยบนเสื้อยืด หรือกระดุมรูปศิวลึงค์ รวมทั้งการเฉือนเสื้อผ้าให้ขาดวิ่นเห็นเนื้อหนังบริเวณหน้าอก และการนำชุดชั้นในมาใส่ด้านนอก ฯลฯ

'งานของฉันคือการประจันหน้ากับสถาบันทางสังคม พยายามค้นหาว่าอิสรภาพของฉันเองอยู่ที่ไหน และทำอย่างไรเพื่อให้ได้มันมา'

วิเวียนใช้เสื้อยืดลามกเป็นสื่อ เพื่อค้นหาจุดยืนและอิสรภาพที่คนชนชั้นกรรมาชีพเช่นเธอโหยหา

สาเหตุที่วิเวียน เวสต์วูด ได้คลุกวงในเป็นดีไซน์เนอร์ประจำวง Sex Pistol เพราะว่าสามีเธอ มัลคอม แมคลาเรน (Malcom McLaren) เป็นผู้จัดการวงนี้ เราสามารถทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์นี้อย่างง่ายๆ ได้ว่า Music + Fashion + Teenage = T-Shirt

การที่เสื้อยืดกับดนตรีไม่เคยคลายความรักความกลมกลืนต่อกัน ทำให้ทุกวันนี้เราจะพบว่ากว่าครึ่งของเสื้อยืดที่พบในท้องตลาดต้องมีคอนเทนต์เกี่ยวกับดนตรีเป็นลวดลาย บทความบางชิ้นถึงกับเขียนไว้ชวนคิดว่า ระหว่างยอดขายอัลบัมของคณะ The Beatles กับยอดขายเสื้อยืดของวงสี่เต่าทอง ถ้าวัดได้จริงๆ บางทียอดขายเสื้อยืดของวงนี้อาจเท่ากับหรือมากกว่ายอดขายอัลบัมก็เป็นได้

You Are What You Wear

เมื่อถึงยุคปัจจุบัน แม้ยังจับต้นชนปลายไม่ได้ว่าเสื้อยืดเกิดขึ้นมาครั้งแรกเมื่อไหร่ โดยใคร แต่เชื่อแน่ว่าสิ่งประดิษฐ์ชนิดนี้มีความเก่าแก่ไม่เกิน 100 ปี (คำว่า T-Shirt ปรากฏในดิกชันนารีของอเมริกาครั้งแรกในปี 1920) ทว่าเสื้อยืดได้วางตัวอยู่ในวัฒนธรรมต่างๆ ของมนุษย์อย่างกลมกลืน ไม่ว่าจะเป็นภาพยนตร์ ดนตรี กีฬา โฆษณา การเมือง แฟชั่น สังคม ประวัติศาสตร์ เทคโนโลยี ฯลฯ ลวดลายต่างๆ ที่ถูกบันทึกลงไปบนเสื้อยืดในรอบหนึ่งศตวรรษที่ผ่านมา คงเพียงพอให้มนุษย์ต่างดาวได้ทำวิจัยว่า อารยธรรมของมนุษย์บนดาวเคราะห์ดวงนี้เป็นมาอย่างไร เพราะวันนี้เมื่อมองไปทางไหนวันนี้ ต้องเห็นคนใส่เสื้อยืดอยู่ใกล้ๆ

ในยุคปัจจุบัน เสื้อยืดได้พัฒนาความหมายสิ่งที่แสดงอุดมการณ์ที่ซับซ้อนกว่าในยุคอดีตหลายเท่า เช่น เสื้อยืดได้กลายเป็นเครื่องบ่งบอกถึงกิจกรรมในเวลาว่าง คนที่เล่นสเก็ตบอร์ดก็จะมีแบรนด์เสื้อยืดสกรีนลายกราฟิตี้สำหรับคนเล่นสเก็ตบอร์ดโดยเฉพาะ คนที่คลั่งไคล้ดนตรีร็อกประเภทอีโม (Emotional Rock) ก็จะมีเสื้อยืดสีดำฟิตพอดีตัวสกรีนลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม

หรือในบางขณะของวัฒนธรรมเสื้อยืดยังได้ทำหน้าที่เป็นสิ่งที่ระบุไลฟ์สไตล์ให้ผู้สวมใส่ เช่น คนไปเที่ยวปายก็จะซื้อเสื้อยืดที่สกรีนว่า 'ซื้อมาจากปาย' มีความเป็นไปได้สูงที่คนใส่ชอบเที่ยวแบบติสต์ๆ หรือคนฟังเพลงอินดี้ก็มีเสื้อยืดที่สกรีนว่า 'กูฟังเพลงไทย' หรือบางขณะเสื้อยืดก็เป็นอีกสื่อช่วยบันทึกว่า ตอนนี้สังคมไทยมีความเป็นไปอย่างไร ด้วยเสื้อยืดสกรีนคำพูด เช่น หยุดเขื่อน, ไม่ใช่แฟนทำแทนไม่ได้, งานเข้า, โสด, คนใส่สวย, คนข้างๆ คือกิ๊ก, กูชาติ ฯลฯ อย่างที่บอกไปตั้งแต่ย่อหน้าแรกว่า

เสื้อยืดไม่ว่าผ่านเวลามานานเท่าไหร่ มันก็ยังคงทำหน้าที่เป็นสิ่งสะท้อนบุคลิก รสนิยม และอุดมการณ์ของผู้สวมใส่ได้ดีกว่าเครื่องแต่งกายชิ้นไหนๆ ที่มนุษย์เคยมีมา

****

6 สุดยอดลายสกรีน อินเทรนด์ตลอดกาล

1.City T-Shirts

เสื้อยืดสีขาวที่มีสกรีนลายกลางหน้าอกว่า I Love NY เป็นผลงานของมิลตัน กลาเซอร์ (Milton Graser) กราฟิกดีไซน์เนอร์ชาวนิวยอร์กเกอร์ที่ปีนี้อายุ 80 ปีแล้ว โลโก้ I Love NY ได้รับการออกแบบครั้งแรกมาตั้งแต่ปี 1970 มีการบันทึกว่าเสื้อยืดลายนี้จากแบรนด์ Milton Graser จำหน่ายไปแล้วมากกว่า 10 ล้านตัว นี่ยังไม่นับลายก็อปปี้อีกหลายล้านตัว หลังเหตุการณ์ 911 มิลตันออกแบบเสื้อยืดล็อตใหม่มีข้อความว่า I Love NY More Than Ever

2.Logo T-Shirts

ไม่ทราบแน่ชัดว่าเป็นกลยุทธ์หรือว่าความไม่ตั้งใจที่โลโก้น้ำดำแบรนด์นี้ไปอยู่บนเสื้อยืดตั้งแต่เมื่อไหร่ แต่ก็ได้รับความนิยมเรื่อยมา แบรนด์นี้ได้สื่อสารความคลาสสิกผ่านโลโก้ที่ดูเมื่อไหร่ก็ยังเท่เสมอ

3.Slogan & Political T-Shirts

สโลแกนทีเชิร์ทมีออกมาอยู่ทุกยุคทุกสมัยขึ้นอยู่กับว่ามวลชนต้องการรณรงค์เรื่องอะไร เช่น Anti-Bush, Free Tibet,No More War ฯลฯ หรือถ้าจะมองเข้ามาที่บ้าน 2-3 ปีมานี้ ก็มีลายสกรีนที่ได้รับความนิยมอย่างล้นหลามจากการต่อสู้ทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย เช่น ลูกจีนรักชาติ, กูชาติ, ทวงคืนเขาพระวิหาร ฯลฯ

4.Icon T-Shirts

เสื้อยืดที่ระลึกถึงบุคคลที่เป็นนักต่อสู้ในแง่มุมต่างๆ ก็ยังได้รับความนิยมเสมอ (ทั้ง เช เกวารา เหมา เจ๋อตุง บ๊อบ มาร์เลย์ บรู๊ซ ลี ฯลฯ) พักหลังรูปของบิล ลาเดนและโอบามาก็ถูกพิมพ์ลายอยู่บนเสื้อยืด

5.Band T-Shirts

วงดนตรีกับทีเชิร์ทเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ เสื้อยืดของวงเดอะบีทเทิ่ลส์ หรือว่าวง The Rolling Stones ที่เป็นรูปแลบลิ้นก็ยังเท่อยู่เสมอ บ่งบอกว่าคนใส่รักดนตรีร็อกก็ไม่ผิดนัก บรรณาธิการของนิตยสารดนตรี Rolling Stones ถึงกับเคยออกความเห็นว่า เสื้อยืดเป็นเครื่องมือแห่งการสร้างร็อกสตาร์

6.Environment T-Shirts

ช่วง 3 ปีมานี้เสื้อยืดที่พูดเรื่องสิ่งแวดล้อมก็ได้รับความสนใจจากทั่วโลก โดยเฉพาะลาย WWF หรือ Stop Global Warming ก็กลายเป็นส่วนหนึ่งของ Pop Culture

*****

บทความที่เกี่ยวข้อง :
--ลี้ภัยไป 'เสื้อยืด'
--Vivienne Westwood นักคิดวงการแฟชั่น
--ขำแนบเนื้อ

เรื่อง : H20